

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STVA21
HT08
Handledare: Magnus Jerneck

EU som global politisk aktör -

En utvärdering av *Normative power Europe*

Erik Hellström

Abstract

What kind of international actor is the European Union and how shall we define it? These are questions that many have tried to answer often by addressing the apparent uniqueness of the EU itself. One of these theories is Normative power Europe. A theory whose main argument is that the EU is best perceived as a changer of norms. My aim with this thesis is to test this claim and to see if the Union should be regarded as a normative power. I do this by first examining the theory itself through the research of its creator Ian Manners. The second step is taken by introducing a series of case studies that are all, more or less influenced by Normative power Europe-thinking. The third step is a chapter concerned with the views of the theory's critics and other opposing research. My conclusion is that the theory of Normative power Europe cannot explain or predict *all* external actions made by the EU. Though it can be useful tool when analysing *some* of the external actions.

Nyckelord: EU, utrikespolitik, "Normative Power Europe",

Antal ord: 42 266

Innehållsförteckning

1	Inledning	2
1.1	Syfte och frågeställning	2
1.2	Teori och metod	2
1.3	Material	3
2	Introduktion av Normative power Europe-teorin	4
2.1	Normative Power Europe: A contradiction in terms?	4
2.2	Normative Power Europe Reconsidered: beyond the crossroads	5
2.3	The normative ethics of the European Union	6
3	Fallstudier	8
3.1	Who is a normative Foreign policy actor? The European Union and its Global Partners	8
3.1.1	<i>The United States: A normative Power?</i> av Daniel S. Hamilton	8
3.1.2	<i>Rebranding Russia: Norms, politics and power</i> av Andrey S. Makarychev	9
3.1.3	<i>China as a normative foreign policy actor</i> av Brantly Womack	9
3.2	Normative influence in world politics - Towards a theoretical framework of norm export and import	10
3.3	Fake, Partial and Imposed-The Limits of the EU's Normative Power in the Western Balkans	10
4	Kontrasterande synsätt och kritik	12
4.1	Power and Weakness	12
4.2	”Normative” power Europe: a realist critique	14
4.3	The EU as a “normative power”: how can this be?	14
5	Sammanfattning och slutsats	16
5.1	Sammanfattning	16
5.2	Slutsats	18
5.3	Diskussion	19
6	Referenser	20

1 Inledning

Civilmakt? Mjuk makt? Normativ makt? (Tocci Nathalie. *The European Union as a Normative Foreign Policy Actor*, 2007 s.25) Etisk makt? (Aggestam Lisbeth *Introduction: ethical power Europe?* 2008 s.1) De är alla etiketter som satts på Europeiska unionen för att beskriva vilken typ av internationell aktör den är. Att EU är unikt vill ofta både unionen och de som studerar den hävda, men på vilket sätt?

1.1 Syfte och frågeställning

Jag kommer i min uppsats att studera Ian Manners Normative power Europe. Manners teori som lanserades 2002 (*Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?* s. 235–58) har genererat en hel del forskning och är därför väldigt intressant. Frågan jag ställer mig är alltså om denna teori räcker för att förstå de drivkrafter som påverkar EU: s utrikespolitiska val och agerande. Syftet med detta är att försöka utvärdera denna mycket inflytelserika teori och på så sätt ta reda på ifall det är någon komponent som saknas. Min hypotes är att Normative Power Europe inte kan vara det enda som krävs för att förstå EU: s utrikespolitiska agerande.

1.2 Teori och metod

Detta är en teoriprovande uppsats. Att se hur Manners och även andra behandlar teorin, vad de bygger upp den kring och på. På vilken grund dras slutsatserna? Uppsatsen är alltså tänkt att utvärdera. Hur ser en forskare med helt annan teoretisk inriktning på de frågor som Normative power Europe-förespråkarna behandlar? Varje teori måste kunna prövas, nagelfaras och testas och i och med att Normative power Europe varit så tongivande anser jag att det är viktigt. Framförallt i ett teorividgande syfte tycker jag att detta är ytterst relevant.

Jag kommer därför att inleda min uppsats med att gå igenom de teoretiska grunder som Manners bygger sina teorier på. Min mening är inte att misskreditera hans forskning som jag tycker har en rad viktiga poänger utan snarare att försöka hitta alternativa förklaringar. Till att börja med kommer jag att behandla och gå igenom Normative Power Europe-teorin som sådan. Att belysa dess ståndpunkter, antaganden och slutsatser. Denna del följs av ett kapitel med fallstudier som alla

helt eller delvis, direkt eller indirekt använder sig av Normative power Europe-teorin

Populära teorier har en tendens att även generera kritiker. Därför har jag valt att ta med några av dem för att ytterliggare vidga resonemanget. Mitt mål är att ge en mer samlad bild än den som Manners ger. Att komplettera de antaganden han gör med perspektiv från andra tror jag bara är nyttigt. Det jag vill göra är att ge en så samlad bild som det är möjligt av hur EU agerar som global aktör. Förhoppningsvis leder detta fram till en ökad förståelse för hur unionen agerar. Till sist ger jag en kort sammanfattning av mina resonemang innan det är dags att presentera resultatet i slutsatsen.

1.3 Material

Eftersom detta är en ny teori så har det mesta materialet utkommit i artikel eller journalform. Det mesta av material har skrivits inom de senaste tio åren. Manners huvudteori är ifrån 2002 (*Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?*). Sedan har han publicerat en hel del andra artiklar i både journaler och böcker. Jag avser att fokusera på framförallt den förstnämnda men också *Normative Power Europe Reconsidered* (2004 och 2006) och *The normative ethics of the European Union* (2008). Dessa tre anser jag vara de tre viktigaste artiklarna av Manners då de är mest generella. Självklart finns det fler artiklar men dessa är oftast inriktade på att belysa ett specifikt sakområde och inte den generella teorin som sådan. Detta val av artiklar baseras också på att de är de mest citerade av Manners verk. Både av honom själv men också av andra.

När jag letat material till denna uppsats har jag även stött på en rad fallstudier där olika forskare applicerat Normative power Europe-teorin på till exempel USA, Ryssland, Kina, Balkan och så vidare. Dessa valde jag därför att ta med i min uppsats då jag anser att de bidrar mycket till min frågeställning. Självklart är de även intressanta som just fallstudier men de resultat som de får fram är väl värda att nämnas

Den tredje delen av uppsatsen går ut på att belysa vad andra forskare dels tycker om NPE men också om studiet av europeisk utrikespolitik i stort. Vad som kan sägas är att Robert Kagans pamflettartade artikel (*Power and Weakness 2002*) mer ska ses som en skarp kontrast än ett seriöst ställningstagande från min sida. Den av Adrian Hyde-Price skrivna (*"Normative" power Europe: a realist critique*) är snarare att betrakta som mer representativ.

En sak som kan vara värd att nämnas är att studiet av EU som global aktör är ett ganska begränsat område. Vilket i sin tur innebär att det inte finns särskilt många forskare som sysslar med det. Detta påverkar i sin tur mitt material och gör att det i vissa fall kan te sig som sparsamt.

2 Introduktion av Normative power Europe-teorin

En introduktion av teorin kring Normative Power Europe är på sin plats och detta kommer att ske genom att jag presenterar resonemangen i de tre artiklar som jag valt ut. Dessa är i tur och ordning: *Normative Power Europe: A contradiction in terms?* (2002), *Normative Power Europe Reconsidered: beyond the crossroads* (2004 och 2006) och *The normative ethics of the European Union* (2008)

2.1 Normative Power Europe: A contradiction in terms?

Det är i denna artikel från 2002 som Manners lanserar sin idé kring Normative power Europe. Detta gör han genom att först reda ut hur denna skiljer sig från tidigare teoribildningar kring EU och externa relationer. Dessa är då främst François Duchênes teori kring EU som en civilmakt från 1972 och Hedley Bulls kritik av denna från 1982. Civilmakt tolkar Manners som bestående av tre huvudkomponenter, ekonomisk makt som central för att uppnå nationella mål, att diplomatisamarbete är det viktigaste verktyget för att lösa internationella problem och att en civilmakt främst strävar efter att använda överstatliga institutioner och lagar som motor för internationell tillväxt. (s.235-237)

När det gäller Bulls kritik av Duchêne ett decennium senare beskriver Manners att dennes kritik främst ska ses ur en den maktpolitiks kontext som rådde på 1980-talet. Bull menade att EU borde stärkas militärt med kärnvapen och att unionens tre stormakter borde göra gemensam sak för att kunna balansera upp USA och Sovjet. Vare sig man tror på Duchêne eller Bull så menar Manners att de båda bara ville stärka Europas roll, lämna det förgångna och bli en mer betydande maktfaktor i den då statiska balans som rådde. (s.235-238)

Men dessa båda synsätt tillhörde dåtiden medan nutiden med dess unipolära maktstruktur kräver andra tankegångar. Manners menar att vi bör betrakta EU som en normativ aktör. De civila och militära synsätten på unionen är alldeles för bundna till idén att EU är och bör vara en statsliknande sammanslutning av westfalisk natur. Istället behövs en ny syn som är bättre anpassad till dess unika karaktär. Att man istället är en budbärare av ideologiska värderingar som i mångt och mycket går utanför ramen för vad civil- och militärmaktbegreppen står för. Det unika med samarbetet är att man i mångt och mycket lämnat den traditionella synen på nationalstaten och istället drivs framåt av gemensamma principer. Detta

är den normativa karaktären hos EU som också formar dess roll på den internationella arenan. (s.238-240)

Nästa del tar sig sedan an uppgiften att bena ut och strukturerna upp varför just EU är en så unik internationell aktör till skillnad från andra liknande organisationer och andra stater. Att vi har att göra med en unik politisk aktör menar Manners är självklart, men vad är det då som skiljer EU från andra imperier i världshistorien? Dessa har ju också använt sig av ideologiskt inflytande för att påverka sin omgivning. Det utmärkande draget enligt författaren är det historiska sammanhang som unionen växte fram ur. Det vill säga en efterkrigstid som var trött på och rädd för nationella ambitioner och den vapenskramlade maktpolitik som verkade gå hand i hand med dessa. Här har vi grunden menar Manners och det är ur denna som det multilaterala och unikt europeiska samarbetet växte fram. Fördragen har av nödvändighet alltid förespråkade, demokrati, social rättvisa, mänskliga rättigheter och ett starkt rättsamhälle. Dessa universella principer är de som alltid påverkat samarbetet oavsett om det rört sig om relationen till de egna medlemmarna eller omvärlden. Dessa principer kan inte ses som unikt europeiska men sättet som de förankrats på och förmedlats är det, enligt Manners. (s.240-242)

Det unika ligger i hela strukturen, eftersom alla fördrag, avtal, deklARATIONER och institutionsbyggen byggts upp direkt eller indirekt kring i första hand fem normer, fred, frihet, demokrati, idén om ett starkt rättsamhälle och respekten av de mänskliga rättigheterna. Hans poäng är dock att ett samarbete som den europeiska unionen där dessa värderingar är ständigt närvarande i institutionsstrukturen också handlar efter dem och även direkt och indirekt sprider dem vidare till andra stater och aktörer både i och utanför unionen. På detta sätt vidmakthåller man normerna i den egna strukturen och sprider dem vidare till andra. Detta exemplifieras sedan i en redogörelse för hur EU först fick sina egna medlemstater och sedan även andra länder att avskaffa dödsstraffet. EU är helt enkelt predestinerat att handla efter de fem normer som nämns ovan. Manners sammanfattar bäst sin teori med att EU: s viktigaste inflytande som internationell aktör inte kommer ifrån vad man säger eller vad man gör utan vad man är. (s.245-252)

2.2 Normative Power Europe Reconsidered: beyond the crossroads

EU har maktinflytande bara genom att vara. Det var framförallt för denna åsikt som Manners blev känd och den som ses som den kännetecknande frasen när det gäller Normative power Europe. Han skrev fler artiklar främst i olika antologier kring specifika sakfrågor men nästa stora teoriutvidgning kom 2004 med ovan nämnda titel på en workshop som behandlade ämnet *From civilian to military power: the European Union at a crossroads?* Denna blev sedan en del i Helene Sjursens antologi *What kind of power? European Foreign Policy in Perspective* från 2006. Här fortsätter han sin diskussion kring de båda tidigare

teoribildningarna civil- och militärmakt och presenterar sin Normative power Europe-teori i polemik med de andra båda. Dessa hävdar han har sin grund i termer av fysisk makt. Antingen som i fallet med civilmakt där dessa har sin bas i internationell lag och institutioner eller i det andra fallet i form utav olika typer av säkerhetsstärkande militära medel. Med avstamp i detta tar han sedan tag i huvudämnet som är ifall en militarisering av EU leder till att man blir av med den i Manners mening distinkt unika normativa värdegrund som dess nuvarande internationella engagemang vilar på. (s.1-3)

Denna värdegrund består av de fem värdegrunder som omnämns under den förra rubriken (fred, frihet, demokrati, idén om ett starkt rättsamhälle och respekten av de mänskliga rättigheterna). Men till dessa normer lägger han även till en rad mindre som också står att finna i nyare fördragstexter, jämlikhet, social solidaritet, hållbar utveckling, samt främjandet av ett gott styre. Så för att komplettera de första mer liberala normerna menar Manners har man nu fört in en rad mer socialdemokratiskt orienterade normer.(s.4-5)

Denna del berör ett vidare teoretiserande kring Normative power Europe-teorin som sådan. Manners tar här avstånd ifrån andra forskares försök att placera denna i ett socialkonstruktivistiskt fack. Istället operationaliserar han teorin och försöker förklara den i termer av epistemologi, ontologi och positivism, interpretivism. Men också i form utav olika av normtyper för att förklara att det normativa beror på teori och metod. (s.4-8)

I nästa del gör Manners som i den förra artikeln att han har en avdelning där han empiriskt testar teorin. Den här gången handlar det inte om dödstraff utan om hur EU agerat i olika typer av konflikter runt om i världen. Denna utläggning slutar sedan i ett konstaterande att unionen på flera sätt haft ett positivt inflytande när det gäller framförallt fredsfrämjande åtgärder men framförallt när det gäller långsiktiga strukturella konfliktförebyggande åtgärder. (s.8-12)

Sista delen handlar om vilka konsekvenser som ett militariserande av unionen skulle få för EU: s normativa karaktär. Här menar Manners att detta är oförenligt med de grundläggande värderingar som det europeiska samarbetet bygger på. Den enda gången som krig är förenligt med dessa är då man har att göra med ett folkmord såsom till exempel det i Rwanda. Krig har som syfte att döda människor, något som är fullständigt oförenligt med unionens normer menar han. Om EU skulle bli en stridande makt, vars syfte inte är fredsfrämjande och konfliktförebyggande så skulle detta förstöra hela den normativa bas man står på och därmed går också Normative power Europe som utrikespolitiskt unikum förlorad. (s.12-20)

2.3 The normative ethics of the European Union

I denna den senaste av Manners artiklar (2008) ingår hans del i en antologi som behandlar den av Lisbeth Aggestam lanserade teorin kring *Ethical power Europe*. Manners teori är nu alltså satt i ett vidare sammanhang och under en bredare teorirubrik. Syftet med artikeln är att undersöka de etiska följder som EU: s

normativa agerande har när det kommer till dess internationella agerande. I denna till dags dato senaste av Manners artiklar gör han snabbt klart sin ståndpunkt att EU alltid har varit, är och alltid kommer att vara en normativ makt i internationella relationer. Med detta sagt konstaterar han att det normativa ligger i att unionen alltid låter sina förehavanden på den globala arenan genomsyras av de universella principer som också styr samarbetet i FN. (s.45-47)

Resten av hans resonemang kan delas upp i två delar. Den första består i att han, som i de två ovanstående artiklarna, går igenom de normativa principer som han anser vara drivande i EU:s internationella agerande. Alla nio har nu fått status som huvudnormer och även omdefinierats och breddats. Genom att exemplifiera med artiklar från Lissabonfördraget visar Manners på hur de finns förankrade i de mest centrala delarna av fördragsstrukturen. (s.47-55)

I den andra delen knyter han sedan an till Aggestams tema för antologin genom att visa hur dessa normer bör finnas med i det etiska tankesättet. Slutsatsen för EU:s internationella agerande blir att man bör leva som man lär, vara förnuftlig och göra minsta möjliga skada. (s.59-60)

Sammanfattningsvis kan man säga att ett genomgående tema för Manners i dessa tre artiklar är hur han först, gör upp med andra teoribildningar. Varpå han kategoriserar EU, genom att sätta en normativ etikett på dess handlande. Denna del följer sedan ofta av en exemplifiering med någon form utav fallstudie följt av slutsatser i normativa termer kring denna.

3 Fallstudier

Här följer nu en rad fallstudier som alla helt eller delvis använt sig av Normative Power Europe i sina studier.

3.1 Who is a normative Foreign policy actor? The European Union and its Global Partners

I ett försök att testa teorin med Normative power Europe har bland annat Centre for European policy studies (Tocci Nathalie et al 2007, 2008) tagit sig för att pröva den i en rad mycket utförliga fallstudier av världens stormakter. En redogörelse för dessa anser jag vara på sin plats för att mer praktiskt förstå hur man kan använda sig av teorin som sådan. I Toccis teoribygge ingår att en stormakt kan använda sig av olika typer av utrikespolicys gentemot olika typer av aktörer, i skilda sakfrågor och vid olika tidpunkter. De policytaktiker hon talar om är normativpolitik, realpolitik, imperialistiska och status quo och att sedan dessa kan få medvetna eller omedvetna, normativa eller ickenormativa resultat och följder. (s.1-21)

3.1.1 *The United States: A normative Power?* av Daniel S. Hamilton

I den första fallstudien kommer Daniel S. Hamilton (*The United States: A normative Power?*) fram till att USA både kan och använder sig av alla dessa ovannämnda taktiker simultant. Att amerikansk utrikespolitik inte skulle vara normativ och att detta är något unikt europeiskt hävdar han är helt falskt. Frågan man bör ställa sig är istället i vilken utsträckning de gör det. Han menar att USA vaktar på och vidmakthåller normer, att man är en normskapare genom att också ifrågasätta och stärka de rådande normerna. Men också säger Hamilton att man driver på andra att acceptera normer som de inte själva verkar vilja ha, samt blockerar andra som man anser inte går i linje med vad man själv tycker. Med andra ord är USA i högsta grad en stormakt som använder sig av normativ makt för att influera, kontrollera och förändra sin omvärld. Förenta staterna har, är och kommer alltid vara en normativ hegemon menar Hamilton. (138-142)

3.1.2 *Rebranding Russia: Norms, politics and power* av Andrey S. Makarychev

Andrey S. Makarychev har samma premisser som Hamilton men han analyserar istället Rysslands roll. De slutsatser han drar är att även de använder sig av normer i sin utrikespolitik vars mål verkar vara att framställa sig som ett normalt land på samma sätt som de västerländska. Detta säger författaren är det viktigaste, att Ryssland projicerar en bild av ett land som inte längre är Sovjet och som inte längre styrs av sovjetiska normer. (s.202)

Genom att ge sig in i den rådande maktnormativa debatten försöker Ryssland skaffa sig i en ledande position i förhållande till EU. Detta görs genom att man bland annat hävdar att många europeiska länder inte lever som de lär vilket är ett försök att underminera eller omdefiniera de normer som styr europeisk utrikespolitik.(ibid.)

Makarychev konstaterar också att det kan uppstå problem när EU uppfattar en situation som primärt normativ medan Ryssland menar att den drivs fram av andra intressen och vice versa. Slutsatsen är att termer och frågor som en sida uppfattar som normativa kan av den andra ses som icke-normativ och att det är problematiskt att hävda en norms universalitet om denna inte förstås av motparten eller ifall avsändaren inte lever som den lär. (s.202-204)

3.1.3 *China as a normative foreign policy actor* av Brantly Womack

Den sista av de fallstudier av Tocci et al som jag kommer att behandla är skriven av Brantly Womack. Han tar i denna sig an uppgiften att med de föreskrivna utrikespolicyerna analysera Kina. Det han kommer fram till är att Kina inte kan skärskådas och förstås med traditionella termer kring utrikespolitik då han menar att man inte använder sig av de spelregler som västerländska stormakter gör. Kinesisk utrikespolicy styrs av andra normer menar Womack, det främsta karaktärsdraget är att man inte graderar sina motståndare utan behandlar alla likadant, ett asymmetriskt synsätt på omvärlden. Genom att agera efter denna norm har man rönt stora framgångar och kan fungera som ett normativt rättesnöre för andra. (s.293-298)

Ambitionen eller tesen med denna rapport från Tocci et al var att ta reda på om den av europeiska forskare ofta framförda tesen att EU skulle vara en välvillig, och om man så vill, normativ kraft i världspolitiken. De hade också avsikten att visa på att alla stormakter någon gång, vid vissa specifika tidpunkter, eller i unika frågor kan använda sig av normativ makt för att påverka sin omvärld. Men också att de andra mer vanliga sätten bäst kunde karaktäriseras som realistisk, imperialistisk eller status quo betonad. Dessa fyra angreppssätt och användandet av dem beror sedan på tre faktorer trodde de, nämligen intressen, möjligheter och extern politiskt klimat. Tocci et al konstaterar på slutet att alla de stormakter de undersökt inklusive EU använde sig av normativ makt på den internationella arenan. Ett handlande som kunde vara både medvetet och omedvetet. (s.327)

De konstaterar alltså att normativt maktbeteende inte är något som är specifikt europeiskt eller EU-relaterat utan snarare något som alla använder sig av. Normerna man åberopar kan skifta beroende på tidpunkt, ämne eller möjligheter men det gemensamma för alla är att de har ryms inom ramen för internationell lag. Skillnaden ligger snarare i vilka normer man väljer att använda sig av och hur man använder dem. Konflikter och missförstånd uppstår då stormakterna tolkar eller tillskriver normerna olika värde eller åberopar universalitet på fel grunder. För mycket oklarheter finns alltså kring hur kulturer tolkar normer och när de ska och bör åberopas. (Tocci – Manners, 2008. *Comparing Normativity in Foreign Policy: China, India, the EU, the US and Russia* s.328)

3.2 Normative influence in world politics - Towards a theoretical framework of norm export and import

Denna artikel av Annika Björkdahl (2004) ska kanske inte i första hand ses som en fallstudie trots att den innehåller drag av en sådan. Men jag anser ändå att den är relevant i sammanhanget. Varför är den då det? Jo för att den berör aspekter som Manners även tar upp i sina ovannämnda artiklar. Jag menar att den berör drag av Normative power Europe-teorin nämligen EU som en exportör av normer. Det är staterna i EU: s direkta omgivning främst västra Balkan som ligger i fokus i hennes studie. (s.1)

Slutsatsen blir, kortfattat uttryckt, att EU kan ses som en normgemenskap och en normexportör och att länder i dess omgivning även kan bli importörer av dessa normer. De unga före detta jugoslaviska staterna är extra mottagliga just för de normer som EU externaliserar. Genom att också vara potentiella kandidatländer för medlemskap blir de ännu mer villiga att anamma unionens centrala normer. (s.24-25)

3.3 Fake, Partial and Imposed-The Limits of the EU's Normative Power in the Western Balkans

Likt Björkdahl har även Gergana Noutcheva (2007) de före detta jugoslaviska staterna i fokus för sin fallstudie. Målet med uppsatsen är att se hur NPE-teorin kring inflytande påverkar dessa länder och på vilket sätt de tar till sig de normer som EU vill att de rättar sig efter. Hon menar att det finns falsk- delvis- icke och påtvingad medgörlighet när det kommer till normerna. Det hon konstaterar är

även att EU inte haft det lika lätt när det kommer till normativ maktutövning på Balkan som man hade och har haft i öst- och Centraleuropa. (s.1-3)

Slutsatsen blir att EU: s intresse i regionen mer varit drivna av de enskilda medlemsländernas säkerhetsintressen och inte av de normer som man säger sig förespråka. Detta har i sin tur lett till en smått styvmoderlig behandling av de före detta jugoslaviska staterna, något som sedan lett till att responsen inte blivit vad man tänkt sig. När EU på detta sätt uppvisat att man inte lever som man lär har det lett till en inhemsk ovilja att ta till sig de många sätt abstrakta normer som EU säger sig stå för. Resultatet har därför blivit att stater valt att inte följa de rekommendationer som EU givit. Som exempel på detta ges bland annat faller Serbien och Montenegro där EU förespråkade en fortsatt enstatslösning men som istället efter skickligt manövrerande och simulerad medgörlighet gjorde att Montenegro bröt sig loss. De valde här att uppfatta de normer som EU förespråkar externt som ett incitament att bli självständiga trots att EU: s politiska linje var att man skulle förbli i en statslösning med Serbien. Hur mottagarlandet uppfattar unionens normer och sedan väljer att använda dem är alltså något som är viktigt att förstå. Särskilt i det här fallet när det rör sig om potentiella medlemsländer. (s.19-20)

4 Kontrasterande synsätt och kritik

Framgångsrika teorier brukar ofta få både beundrare och kritiker. Denna del är vigd åt de senare. För trots sin framgång har Ian Manners också fått mycket kritik och denna kan också vara väl värd att studera för att öka förståelsen för teorin som sådan

4.1 Power and Weakness

Denna artikel av amerikanen Robert Kagan, publicerad i Policy Review (2002) angriper inte specifikt Ian Manners. Han siktar betydligt högre än så och tar istället strid med hela den rådande synen på EU och dess roll som utrikespolitisk aktör. I fokus finns den rådande relationen mellan EU och USA och dess givna roller i världen. Det han inleder med är att försöka förklara varför situationen ser ut som den gör. Hur kan det komma sig att Europa med EU som flaggskepp idag är förespråkare för vad som traditionellt sett kan ses som mjuka maktmedel när det kommer till internationell politik? Europa som i nästan femhundra år enbart använde sig av militära medel istället för förhandling och kompromisser. Medan USA som i sig på många sätt är en produkt av upplysningstidens ideal, idag istället är den rytande hegemon som hela världen älskar att hata? (s.1-3)

Enligt Kagan bottnar allt i hur Europa såg ut efter andra världskriget och de lärdomar man då dragit efter århundraden av krig på den europeiska kontinenten. Den amerikanska synen var då att europeisk maktpolitik låg bakom en majoritet av världens konflikter och att detta inte var hållbart. För att råda bot på detta krävdes till att börja med en neutralisering av Tyskland. Genom att göra detta kunde man få slut på den fransk-tyska konflikten en gång för alla. Tack vare att Europa låg i ruiner både ekonomiskt och militärt kunde nu USA ta platsen som västvärldens supermakt. De gamla europeiska imperierna kunde nu mer fokusera på integration och återuppbyggnad med USA som säkerhetsgarant gentemot Sovjet. Genom att ta bort de tidigare europeiska stormakterna ur det storpolitiska kunde den europeiska gemenskapen växa fram till vad den är idag. (s. 3-5)

Denna utveckling hade som sagt inte varit möjlig om det inte var för att USA fanns där som ett externt försvarsverk. Med födseln av den europeiska unionen har Europa nu blivit ett postmodernt samhälle i en modern värld. En plats där mellanstatliga krig i det närmaste är omöjliga. Det är här problemet ligger, anledningen till att EU och USA i mångt och mycket ser olika på hur internationell maktpolitik bedrivs. USA använder sig av hårda politiska och unilaterala maktmedel medan EU skapat en kultur av mjuka mer förhandlings-

och kompromissinriktad natur. Varför? Är det bara för att EU är mer upplysta än vad USA är? Nej menar Kagan den utrikespolitiska situation som den traditionelle EU-forskaren beskriver har sin grund i att EU istället saknar kapacitet. Europa är helt enkelt för svagt för att använda sig av hårda maktmedel. USA däremot kan göra detta, de behöver inte använda sig av multilaterala medel och gör därför inte heller detta. I EU:s fall har man alltså inget annat val än att använda de maktkanaler man redan gör tack vare att man inte kan backa upp eventuella hot med militära medel ifall det skulle behövas. USA å sin sida använder sig av unilaterala hårda maktmedel för att man som världens enda stormakt inte har något val. De måste agera världspolis för att ingen annan kan göra det. (s.5-7)

Dagens problematik ligger i att EU nu själva försöker bli exportörer av sin i egna ögon oöverträffbara integrationsmodell. Fungerar det i Europa fungerar det i resten av världen. Men Europa som det ser ut idag, en postmodern bastion i en modern och premodern värld kan bara finnas just för att USA finns. Europa har länge kritiserat USA: s stormaktspolitik och istället lyft fram sin egen situation som ett föredöme och det enda rimliga sättet att bedriva utrikespolitik på. (s.7-8)

För att sammanfatta hans kritik kan man säga att han menar att EU enbart är den unika organisation som den är tack vare USA och att man inte borde bita den hand som föder en. EU förespråkar bara mjuka maktmedel eftersom man inte har några andra att tillgå. Vill man vara en storspelare som kan avlasta USA måste man skaffa sig militärmakt. Gör man detta kan det transatlantiska gapet minska och västmakterna enas igen. (s.10-12)

Det som kan sägas är väl att Kagan på samma sätt som Manners står för en ytterlighet när det kommer till synen på utrikespolitik. Men det finns ändå poänger i hans resonemang. Europa har på många sätt USA att tacka för den unika integrationssituation som man befinner sig i. Genom att USA agerar världspolis så slipper Europa att göra det. Istället kan man satsa pengar på mjukare frågor som ekonomi, handel och integration. Utveckling sedan 1945 hade förmodligen inte heller sett likadan ut om Europa fortfarande bestod av kapprustande stormakter. Tack vare de europeiska imperiernas sönderfall kunde man ta itu med den rådande situationen på hemmaplan. Det som Manners (*Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?* 2002, s.252) kallar för utrikespolitik genom att bara vara skulle Kagan se som ett uttryck för just det som beskrivits ovan. Att detta är en situation som man givits av USA. EU kan vara ett postmodernt samhälle tack vare att USA tar på sig rollen som modern ordningsman. Detta menar Kagan i och för sig inte är något negativt, utveckling av EU är något som bör firas men man bör inte försöka läxa upp USA som möjliggjort utvecklingen. (14-16)

Denna syn på europeisk utrikespolitik finns med för att ge ett kritiskt perspektiv på hela den debatt som förs kring EU: s roll som global aktör. Poängen är att visa på hur andra ser på situationen.

4.2 ”Normative” power Europe: a realist critique

Denna artikel av britten Adrian Hyde-Price ingick i samma antologi av Helene Sjursen som Ian Manners *Normative Power Europe Reconsidered: beyond the crossroads* (2006) senare kom att ingå i. Hyde-Price vänder sig här emot hela den i hans mening liberal-idealistiska studiet av EU: s som internationell aktör. Strukturell realism har kan vidga synen på och studiet av denna roll och erbjuda ett utmärkt alternativ till den rådande forskningen som hittills mest varit intresserad av EU som en civilmakt och nu på senare år även som en normativ sådan (s.217-219).

Hyde-Price menar att strukturell realism främst skulle hävda att EU är en organisation där staterna, särskilt stormakterna, är drivande och att de främst ser den gemensamma utrikespolitiken som ett verktyg för att förverkliga sina egna maktambitioner. Alltså ska man se denna som primärt en mellanstatlig angelägenhet. De samarbeten som sker i den andra pelaren är främst av sekundär natur och baserad på minsta gemensamma nämnare, de viktiga säkerhetsfrågorna sköter staterna själva. Han menar alltså att de normativa värden som finns och förespråkas aldrig är det viktigaste för staterna utan bara är en andra klassens frågor som mer är till för syns skull. Den multipolaritet som råder inom utrikespolitiken gör att den blir begränsad. Säkerhetsfrågorna innehåller inte idag så mycket sprängstoff men detta kan ändras beroende på medlemstaternas relationer med omvärlden och då särskilt Ryssland. En realist, säger han, skulle också hävda att EU:s tre stormakter både bör och kommer att ta allt större plats vad tiden lider ifall man fortfarande vill ha inflytande på frågor som inte rör det sekundärt normativa. Allt eftersom det att EU och USA glider längre ifrån varandra kommer man också att tvingas ta över det säkerhetsskydd som amerikanerna idag står för i Europa. Att då ha och vara ett militärt alternativ kommer att bli en nödvändighet. En ökad transatlantisk klyfta kan till och med innebära att EU:s roll som stormakt stärks. Det Hyde-Price säger är med andra ord att civil- och normativ makt bara berör aspekter i utrikespolitiken som är sekundära. Stormakter, stater och det internationella säkerhetspolitiska klimatet är det som i själva verket formar EU: s utrikespolitiska handlande.(s.231-232)

4.3 The EU as a “normative power”: how can this be?

Helene Sjursens egen artikel i *What kind of power? European Foreign Policy in Perspective* (2006) är mycket kritisk till begreppen civil- och normativ makt. Hon kallar dem för normativt partiska och menar att de saknar udd. Ändå tillskriver hon dessa ett visst erkännande då de fört resonemangen, som tidigare mest handlade om ifall EU hade en utrikespolitik eller inte, framåt. Att unionen som sådan också gärna tenderar att favorisera en normativ syn av sig själv borde bara

det innebära att man borde ställa sig kritisk inför den typen av resonemang. (s.235-236)

De slutsatser hon drar av studiet kring civil- etisk- eller normativmakt är att det krävs tydligare specifikationer. Varför är vissa normer att föredra framför andra och på vilket sätt bör dessa ses som universella. (s.248)

Icke militära aktioner och sanktioner kan ha minst lika förödande konsekvenser som en militär aktion särskilt mot civilbefolkning. Vad gör man om de normer EU förespråkar konstant bryts, hur reagerar man då? Militära aktioner är inte är förenligt med det EU som NPE-teorin förespråkar, det strider mot de grundläggande normerna. Sjursen säger att detta i sin tur leder till att EU hamnar i situation där man är oförmöget att reagera vilket på många sätt kan var minst lika farligt. Genom att inte agera kan man mycket väl komma att bryta med just de normer man själv förespråkar (s.238-239).

Sjursen säger avslutningsvis att det inte finns tillräckliga stöd i vare sig teorin eller empirin för att kunna göra antagandet att Europeiska Unionen är en unikt normativ global aktör. (s.248-249)

5 Sammanfattning och slutsats

Jag kommer i dessa två delar först sammanfatta den fakta som lagts fram tidigare. Syftet med detta är att knyta ihop alla de resonemang som förts. Under rubriken slutsats presenteras sedan mitt resultat.

5.1 Sammanfattning

Denna uppsats tar sin början i tre av Ian Manners skrivna artiklar. Dessa tre sammanfattar på många sätt utvecklingen av och teoribygget kring Normative power Europe (2002, 2004/2006, 2008). Han hävdar att EU är en unik politisk företeelse, sprungen ur unik historisk kontext vilket också gör den till en unik internationell aktör. Detta innebär att vi inte kan förstå EU med hjälp utav de verktyg som vi i normala fall hade använt för att analysera, till exempel en stats, handlande. Han anser också att tidigare teorier kring studiet av EU:s externa relationer inte heller har förstått det speciella med unionen. Vad är då detta, det särskiljande det som gör EU till något helt annat? Jo, säger Manners, det är att EU är en normativ utrikespolitisk aktör. (2002 s.235-237, 252-253)

Dessa normativa karaktär kan först förstås då man identifierat vilka dessa normer är. Enligt Manners finns det nio universella normer och dessa är fred, frihet, demokrati, idén om ett starkt rättsamhälle, respekten av de mänskliga rättigheterna, jämlikhet, social solidaritet, hållbar utveckling, samt främjandet av ett gott styre (2008 s.48-54).

Detta är alltså grunderna i hans resonemang, att EU, tack vare dessa normers ständiga närvaro, agerar på ett unikt och särskiljande vis. Detta exemplifieras sedan med fall där EU haft ett tydligt normativt inflytande som i exemplet med avskaffandet av dödsstraff (2002 s.245-252). Karaktären kan dock gå förlorad och med den makten, om EU väljer att militariseras. Detta eftersom militära maktmedel så tydligt strider mot de nio normer som EU bygger på (2004/2006 s.12-20).

Hur bör då EU agera enligt Manners? Till att börja med säger han att EU:s viktigaste inflytande som internationell aktör inte kommer ifrån vad man säger eller vad man gör utan vad man är. (2002, s.245-252). I den senaste artikeln gör han också fast att EU:s internationella agerande bör baseras på tre maximer, att man bör leva som man lär, vara förnuftlig och göra minsta möjliga skada (2008 s.59-60).

Efter genomgången av Manners tre artiklar kommer sedan ett antal fallstudier och artiklar som alla på något sätt behandlar NPE-teorin eller värden som denna tillskrivs.

Tocci et al har i sin mycket omfattande studie (*Who is a normative Foreign policy actor? The European Union and its Global Partners* 2007, 2008) gjort ett försök att sätta Normative power Europe teorin i ett vidare perspektiv. Detta genom att jämföra EU med andra stormakter för att se om och hur normativ makt används av dem. Konstaterandet blir att alla stater stora som små både direkt och indirekt använder sig av normativa maktmedel. Hur, när och i vilka situationer kan skilja sig åt, men man kommer fram till att EU inte är något normativt unikum utan att normativt inflytande bör ses som ett verktyg som alla på den internationella arenan använder sig av (s.238).

I de sista två artiklarna under detta kapitel tar Björkdahl (2004) och Noutcheva (2007) an att studera hur EU: s normativa inflytande sett ut på västra Balkan. Björkdahl drar slutsatsen att unionen på många sätt utövar ett normativt inflytande över potentiella medlemstater och att man kan ses som en exportör av normer (s.24-25). Noutcheva å andra sidan menar att man i studiet av normer bör vara mer uppmärksam på hur motparten uppfattar dessa i kontrast mot hur EU själva agerar (s.19-20).

Robert Kagan (*Power and Weakness* 2002) avfärdar hela synen på EU som global politisk aktör och menar att detta beror på att man inte kan var något mer än civil eller normativ makt. Detta är man också bara för att USA tar det större säkerhets ansvaret i världen, genom att skydda Europa från externa hot har EU kunnat växa fram som ett utmärkt exempel på multilateralt samarbete. Dock, menar han, borde man sträva efter att ta ett större internationellt ansvar för att avlasta USA, stärka sin egen ställning och för minska det transatlantiska gapet. ()

Adrian Hyde-Price (2006, "Normative" power Europe: a realist critique) kritiserar mer specifikt just den normativa synen på europeisk säkerhetspolitik. Han menar istället att strukturell realism har mer att erbjuda. Stater och då främst EU: s tre stormakter, Tyskland, Frankrike och Storbritannien är den viktigaste ingrediensen för att tolka och förstå unionens roll på den internationella arenan. Normer ska och är främst sekundära intressefrågor och bör därför behandlas därefter (s.231-232).

Helene Sjursen (2006, *The EU as a "normative power": how can this be?*) avslutar sedan med sin kritik av teorier som rör normativ makt och då främst Manners. Hennes syn är att Normative power Europe-teorin är normativt partisk och att man tydligare måste utreda universaliteten hos normerna innan man applicerar dem. Risker finns annars att EU istället blir en negativ kraft i världen istället för det motsatta som man strävar efter.(s.235-249)

5.2 Slutsats

Kan då EU förstås i termer av Normative power Europe? Både ja och nej blir mitt svar. Att EU är unikt både som samarbete och som företeelse kan knappast råda några tvivel kring. Men att allt handlande från EU beror på normer menar jag inte är sant.

I Nathalie Tocci et al använder man Normativ power Europe som en utav flera utrikespolicys som en stat har till sitt förfogande. De konstaterar att EU såväl som andra stormakter både har normativa och icke-normativa beteendemönster på den globala arenan. EU är alltså inte unikt när det gäller normativ makt, andra stormakter använder sig av det också. De drar också slutsatsen att normer kan skilda innebörder i olika länder och att det därför är svårt att upphöja dem till universella. (2008, *Who is a Normative Foreign Policy actor?*, s.300-328)

Detta håller även Sjursen med om då hon kallar Normative power Europe är normativt partisk. (2006, *The EU as a "normative power": how can this be?*, s.248-249)

Björkdahl däremot menar att EU kan ha en funktion som exportör av normer och att just potentiella medlemsländer är särskilt mottagliga för dessa.(2004, *Normative influence in world politics - Towards a theoretical framework of norm export and import*, s.24-25).

Samtidigt som Noutcheva påpekar att en normativ makt också måste inkludera en förståelse av vem mottagaren är och hur denna uppfattar EU. Om inte unionen lever som man lär kan dess normpåverkan få helt andra effekter än man tänkt sig (2007, *Fake, Partial and Imposed-The Limits of the EU's Normative Power in the Western Balkans*, s.19-20).

Med Robert Kagans resonemang kan man göra tolkningen att EU inte är normativt för att man anser detta vara det bästa sättet utan för att man inte har något annat val. (2002. *Power and Weakness*, s.3)

Hyde-Price säger istället att den Normative power Europas svaghet är att man glömmer bort att det är medlemstaterna, särskilt Tyskland, Frankrike och Storbritannien som är de drivande i EU. Normativa värden är alltid sekundära medan staternas egenintressen och den yttre miljön är det som formar hur unionen agerar globalt (2006. *Normative "power Europe: a realist critique*, s.231-232)

Syftet med denna uppsats var att utvärdera Ian Manners teori Normative power Europe. Min fråga var om teorin verkligen var räckte för att förstå alla aspekter av EU som utrikespolitisk aktör. Jag skulle vilja hävda att med det jag fört fram här ovan blir det svårt att se Normative power Europe som den enda förklaringsmodellen för att förstå EU: s roll som global aktör. Teorin har definitivt ett värde när det gäller att förklara på vilket sätt EU kan utöva normativt inflytande.

Men att hävda att det är det enda, det bästa och det mest representativa synsättet är inte korrekt. Det finns som jag visat en rad andra förklaringar och teorier som behövs för att ge en samlad bild av unionens utrikespolitik. Jag skulle aldrig påstå att Normative power Europe är en dålig teori, men min utvärdering

visar att den inte innehåller alla svar och alla komponenter. Det finns andra och viktigare drivkrafter än normer.

Jag anser mig ha uppnått mitt syfte med denna uppsats, nämligen att grundligt utvärdera teorin och att jag även svarat på min fråga vilken var: *Frågan jag ställer mig är alltså om denna teori räcker för att förstå de drivkrafter som påverkar EU:s utrikespolitiska val och agerande?* Svaret på denna fråga är nej, Normative Power Europe kan omöjligen förklara allt. Europeiska unionen är en komplex varelse där även normativa maktinstrument används men bara då detta är den bästa metoden. Normativ makt ska ses som ett bra teoriverktyg men inte upphöjas till en absolut sanning.

5.3 Diskussion

Det jag mest saknat när jag studerat dessa teorier kring EU:s utrikespolitik är att ingen verkar tagit upp det faktum att ekonomiska faktorer faktiskt i många fall kan ligga bakom och förklara många beteendemönster. Att EU också är ett ekonomiskt integrationsprojekt verkar ha glömts bort. Den första pelaren saknas helt i ovanstående resonemang vilket jag tycker är synd. Skulle denna mycket viktiga aspekt föras in i sammanhanget tror jag att forskningen skulle få en ny dimension och även en större relevans.

6 Referenser

- Aggestam, Lisbeth, 2008. "Introduction: ethical power Europe", *International Affairs*, 84: 1, s.1–11.
- Björkdahl, Annika, 2004. "Normative influence in world politics - Towards a theoretical framework of norm export and import." Paper prepared for the ECPR Joint Sessions, University of Uppsala, April 13-18 2004, Workshop No. 7: "New Roles for the European Union in International Politics".
- Hamilton, Daniel. S, 2008. "The United States: A normative power?", s. 76-155, i, Tocci, Nathalie, (red), *Who is a Normative Foreign Policy actor?*. Bryssel. Centre for European Policy Studies.
- Hyde-Price, Adrian, 2006. "'Normative' power Europe: a realist critique", *Journal of European Public Policy*, 13:2, s. 217-234.
- Kagan, Robert, 2002. "Power and Weakness" (obs! sidnummer efter utskrift), *Policy Review Online*, 090108
<http://www.hoover.org/publications/policyreview/3460246.html>
- Makarychev, Andrey S, 2008. "Rebranding Russia: Norms, Politics and Power", s. 156-210, i, Tocci, Nathalie, (red), *Who is a Normative Foreign Policy actor?*. Bryssel. Centre for European Policy Studies.
- Manners, Ian, 2002. "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", *Journal of Common Market Studies* 40: 2. s. 235–58.
- Manners, Ian, 2004. "Normative Power Europe Reconsidered", Paper prepared for CIDEL Workshop. Oslo 22-23 Oktober 2004. "From civilian to military power: the European Union at a crossroads?".
- Manners, Ian, 2006. "Normative Power Europe Reconsidered – beyond the crossroads", *Journal of European Public Policy*, 13:2, s. 182-199.
- Manners, Ian, 2008. "The normative ethics of the European Union", *International Affairs* 84: 1, s. 45–60.
- Manners, Ian, - Tocci, Nathalie, 2008. "Comparing Normativity in Foreign Policy: China, India, the EU, the US"

and Russia”, s. 300-328, i, Tocci, Nathalie, (red), Who is a Normative Foreign Policy actor?. Bryssel. Centre for European Policy Studies.

Noutcheva, Gergana, 2007. “Fake, Partial and Imposed - The Limits of the EU’s Normative Power in the Western Balkans” Centre for European Policy Studies Working Document nr 274.

Sjursen, Helene, 2006. “The EU as a “normative power” how can this be”, Journal of European Public Policy, 13:2, s. 235-251.

Womack, Brantley, 2008. “China as a Normative Foreign Policy Actor”, s. 265-299, i, Tocci, Nathalie, (red), Who is a Normative Foreign Policy actor?. Bryssel. Centre for European Policy Studies.